

biznisi politika

SERIJAL VIŠNJE STAREŠINE (3.) Petar Zrinski: Moje drago serce, sutra budu mene glavu sekli

23. kolovoz 2024.

Petar Zrinski foto Zavičajni muzej Ozalj

Piše:

Višnja
Starešina

U vrijeme kada se hrvatska politička retorika nerijetko spušta na razinu psovke, a strateško promišljanje budućnosti i ne postoji, cilj je ovog serijala podsjetiti kako se o velikim i egzistencijalnim izazovima naroda i države može promišljati, govoriti i djelovati drukčije. Predstaviti ćemo vam sedam značajnih govora ili pisama iz izazovnih razdoblja hrvatske povijesti, koji svjedoče kako su onodobni hrvatski političari definirali ključne nacionalne izazove i kako su na njih odgovarali. Na kraju, u osmom nastavku, osvrnut ćemo se na današnje stanje. Mnogi od tih povijesnih izazova u svojoj su suvremenijoj inačici i danas prepoznatljivi i prisutni

Oproštajno pismo grofa Petra IV Zrinskog supruzi i političkoj suradnici Ani Katarini Zrinski rođ. Frankopan jedno je od najdirljivijih pisama u hrvatskoj (političkoj) povijesti. Večer uoči smaknuća u Bečkom Novom Mestu, dakle, 29. travnja 1671., na smrt osuđeni Petar iz tamnice piše Ani Katarini:

Moje drago serce. Nimaj se žalostiti zverhu ovoga moga pisma, niti burkati. Polag Božjega dokončanja sutra o desete ore budu mene glavu sekli, i tulikajše naukupe tvojemu Bratcu. Danas (s)mo mi jedan od drugoga serčeno prošćenje vzeli. Zato jemljem ja sada po ovom listu i od tebe jedan vekovečni valete, Tebe proseći, ako sam te u čem zbantual aliti se u čem zameril (koje ja dobro znam) oprosti mi. Budi I Bog hvaljen, ja sam k smerti dobro pripravan, niti se plašim.

No ovo pismo nije samo osobni, intimni oproštaj Petra Zrinskog od Ane Katarine. Ono označava i tragičan slom jednog pokušaja osamostaljenja Hrvatske u odnosu na tuđinsku vlast, u ovom slučaju u odnosu na Bečki dvor, u povijesti poznat kao Urota zrinsko-frankopanska. Označava i tragičan kraj dviju hrvatskih plemićkih obitelji – Zrinskih i Frankopana – koje su puna dva stoljeća bile nositelji obrane od osmanskih osvajanja. I to ne samo obrane vlastitih posjeda i hrvatskih

simboličan način započelo pred staležima svetog Rimskog Carstva u Nurnbergu 1522., neuslišanim molbama kneza [Bernardina Frankopana](#) da vojno pomognu Hrvatskoj iscrpljenoj polustoljetnim bitkama protiv Turaka, što je nastavljeno herojskom obranom Sigeta [Nikole Šubića Zrinskog](#) uz završno samo-žrtvovanje, okončano je u Bečkom Novom Mestu javnom dekapitacijom njihovih potomaka: Petra Zrinskog (praunuka Nikole Šubića Zrinskog) i Frana Krste Frankopana.

Oproštaj Petra Zrinskog od Katarine, slika, Oton Iveković, 1921. foto Zbirka Hrvatskog povijesnog muzeja

Urota zrinsko-frankopanska i njezino brutalno slamanje od strane Bečkog dvora i danas može biti povijesna lekcija iz politike i geopolitike iz koje se može učiti o razlici između dugoročnih strategija s jasnim prioritetima i *ad hoc* političkih improvizacija, o razlikama između velikih i malih u međunarodnom poretku, o okrutnosti u provedbi geopolitičkih ciljeva, o važnosti tajminga i ispravnog čitanja političkog konteksta u donošenju političkih odluka, o političkom upravljanju pravnim procesima... Ali može se iz nje učiti i o ulozi poraza i tragedija u čuvanju nacionalnog identiteta.

Kovanje i raspad urote

Plemićke obitelji Zrinski i Frankopan imale su polovicom 17. stoljeća velikih razloga za nezadovoljstvo politikom dinastije Habsburg. Puna dva stoljeća oni su, sa svojim vojskama, vodili bitke protiv Turaka. Pritom su izgubili najveći dio svojih nekadašnjih posjeda. Posjedi Zrinskih svedeni su na Ozalj, Međimurje i dio Hrvatskog primorja, a nekoć još imućnijih Frankopana na današnje karlovačko-ogulinsko područje, dok je nekadašnje hrvatsko kraljevstvo svedeno na 'ostatke ostataka'. Jer, djelotvorna pomoć iz Beča za obranu od Turaka nikada nije stizala na vrijeme i u dostatnoj mjeri. Za razliku od dijela ugarskog plemstva i ponešto hrvatskog, koji su zbog toga bili skloni suradnji s turskim vlastima, Zrinski i Frankopani cijelo su vrijeme bili lojalni Bečkom dvoru i značajno su sudjelovali u svim ratovima habsburškog carstva protiv Turaka. Bečki dvor je pak kao svoju stratešku obranu od Turaka u Hrvatskoj stvarao Vojnu krajinu, stavivši je pod svoju izravnu upravu, u njezinu je vojsku dovodio vlaško stanovništvo s područja pod turskom vlašću dok je zapovjedni i časnički kadar sve više germanizirao. Germanski zapovjednici iskazivali su sve veće neprijateljstvo prema zapovjednicima i vojnicima Zrinskih i Frankopana, čiji je utjecaj u vojsci osuđen na postupno slabljenje, što sa sobom nosi i slabljenje političkog utjecaja.

Car Leopold I Habsburški, slika, cca 1672, Benjamin von Block foto Wikimedia Commons

Kap koja je prelila čašu, bio je 'sramotni' Vašvarski mir između habsburške monarhije i osmanskog carstva sklopljen 1664. godine, nakon četverogodišnjeg rata. Njime je car Leopold I Habsburg, bez znanja hrvatskog i ugarskog plemstva, prepustio Turcima sva područja koja su njegovi vojnici osvojili, odnosno vratili u ratu, što se moglo iščitati i kao poruka da Leopold I zapravo ne želi osloboditi hrvatske i ugarske krajeve od osmanske vlasti. To je izazvalo veliko ogorčenje u hrvatskom i ugarskom plemstvu, uključujući i tadašnjeg hrvatskog bana Nikolu VII Zrinskog i brata mu Petra IV Zrinskog i postalo zametak Zrinsko-frankopanske urote, odnosno planiranja hrvatsko-ugarske pobune protiv Bečkog dvora.

Organizaciju pobune započinje tadašnji hrvatski ban i vojskovođa u mnogim bitkama protiv Turaka, Nikola VII Zrinski (poznat i kao Nikola Zrinski Čakovečki), a pridružuje mu se odmah i brat Petar. No ubrzo potom ban Nikola smrtno stradava u lovu na veprove, u čemu su neki skloni vidjeti prste Bečkog dvora. Vodstvo organizacije pobune preuzima grof

(oženio Jelenu Zrinski, najstariju kći Petra i Ane Katarine), dvorskog suca Ferenca II Nadasdyja, štajerskog plemića Tattenbacha... Njihova se taktika oslanjala na ono što su vidjeli da čine oni koji su politički snažni i veliki: osigurati vojnu potporu onih s kojima dijele zajednički interes i osloniti se na pomoć neprijatelja mog neprijatelja. Tako su računali na vojnu podršku ugarskog plemstva i vlaških graničara iz Vojne krajine, nezadovoljnih postupanjima Beča, neredovitošću i visinom plaća za vojnu službu. A političku i vojnu potporu velikih odlučili su potražiti kod francuskog kralja Louisa XIV, velikog protivnika Habsburgovaca.

S njegovim je predstavnicima u Veneciji i Beču pregovarala Ana Katarina Zrinski, žena snažne osobnosti, zavidnog obrazovanja, koja je govorila četiri strana jezika, dijelom njemačkog podrijetla (po majci), lišena provincijskih kompleksa, kojoj zbog tih pregovora danas pripisuju atribut prve hrvatske diplomatkinje.

U početku, francuski je dvor podupirao plan pobune, obećavajući pomoć. Ali nakon što se francuski kralj Louis XIV s habsburškim carem Leopoldom I 1668. godine dogovorio o podjeli španjolskog nasljeđa, prestala je francuska potpora hrvatsko-ugarskoj pobuni. Obračali su se potom za pomoć i poljskome kralju i Veneciji, a naposljetku i – turskoj Porti. No odnosi s Bečkim dvorom velikima su bili važniji od potpore zrinsko-frankopanskoj pobuni. Romantičarski naivno, više pjesnički nego politički isplanirana pobuna raspala se tako i prije nego što je trebala započeti, u proljeće 1670., pod vodstvom mladog vojnog zapovjednika Frana Krste Frankopana. Potencijalni saveznici su se povukli i urotnici su ostali sami, osuđeni na neuspjeh u sukobu habsburškom monarhijom.

No tada u igru ulazi Bečki dvor, koji je cijelo vrijeme bio upućen u tijek planiranja pobune. Izvještavali su ga o tome i njegovi politički protivnici, od kojih su urotnici tražili pomoć, a imali su svoje ‘uši’ i među samom organizatorima pobune. U trenutku kada se planirana zrinsko-frankopanska urota raspada, Bečki dvor odlučuje staviti je u službu svojih političkih interesa. A prioritet Dvora tada je bila centralizacija vlasti i jačanje monarhije u nasljednim zemljama te u Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu.

Najveća su smetnja tom projektu bili utjecajni velikaši koji imaju jak gospodarski potencijal, velik politički utjecaj i svoju vojsku. Zrinski i Frankopani bili su upravo to. Vojno prekaljeni u bitkama protiv Turaka, politički utjecajni u Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu, gospodarski još uvijek dovoljno jaki, osjećali su se nadmoćnim germanskim časnicima i činovnicima, kojima je car punio Vojnu krajinu. Uz to, Zrinski su na svojim posjedima u Ozlju i u Čakovcu poticali kulturne aktivnosti i snaženje hrvatskog identiteta i to u bliskoj suradnji s Crkvom. Ana Katarina bila je poznata kao mecena umjetnika, a zajedno sa polubratom i talentiranim pjesnikom Franom Krstom Frankopanom djelovala je u sklopu Ozaljskog književnog kruga, blisko surađivala u izdavaštvu s pavlinskim svećenikom Ivanom Belostencem. Osim po vojnim vještinama, Petar Zrinski je bio poznat i po gospodarskoj snalažljivosti i uspješno je privlačio trgovce da izvoze robu preko luka na njihovim sjevernojadranskim posjedima, narušavajući tako monopol na izvoz, kojeg su od Beča dobile habsburške luke Rijeka i Trst. Ukratko, svime što su činili i što su željeli učiniti Zrinski i Frankopani bili su nespojivi s političkim prioritetima Bečkog dvora za stvaranjem centralizirane monarhije. Bilo je samo pitanje kada i na koji način će ih dvor oslabiti i zaustaviti. Planirana pobuna dovela ih Dvor u prigodu da ih uništi brzo, beskompromisno i potpuno.

Zamka bečkog dvora

Sudbina grofa Petra IV Zrinskog i markiza Frana Krste Frankopana, kao i sudbina cijele obitelji Zrinski bila je zapečaćena već na sjednici careve Tajne konferencije (koja je imala ulogu vlade) 20. ožujka 1670. Razmatrajući dokaze o pripremi pobune, Tajna konferencija konstatira da se ‘nedvojbeno radi o pobuni’ i preporučuje Caru da ‘ne treba oklijevati ni časa u onome što se želi učiniti, jer se teškoće međusobno povezuju u određenom kratkom trenutku te se nikako ne smije oklijevati kada se zna za nadiruće zlo’. Odnosno ‘treba stremiti tome da grof Zrinski bude odlučno suzbijen te da se u tom pitanju, s druge strane, čim bolje postupi’. Stoga caru Leopoldu I Habsburškom predlažu zamku u dva dijela. I to tako, ‘da se u blagom dijelu obeća carska milost, ali ne i oprost ili čak tražena zadovoljština’. A kada ih se namami u Beč, preporučuju ‘nikakav oprost ili milost, već davanje primjera, jer je to jedini lijek za uklanjanje takvih pobuna’.

Jedinstveni i dosad nepoznat uvid u arhivske dokumente koji rekonstruiraju tu pripremu ‘zamke’ kao i sam tijek sudskog procesa i egzekucije daje nedavno objavljena knjiga po ideji dr. Mirjana Damaške, profesora emeritusa komparativnog prava na Sveučilištu Yale ‘Kazneni postupak protiv Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana - Dokumenti’ (izd. Školska knjiga). Iz čitavog niza dokumenata vidi se kako je cijeli proces bio čvrsto politički vođen: od Carevog poziva urotnicima da dođu u Beč, do završnih udaraca krvnika u Bečkom Novom Mestu.

Da bi uspješno proveli preporuku egzemplarnog kažnjavanja, a sumnjajući da će Zrinski tek tako doći u Beč, članovi Tajne konferencije preporučaju Caru da ga se ‘pokuša namamiti preko dobrog čovjeka, zagrebačkog biskupa Martina Borkovića’. I, operacija kreće. Već sljedećeg dana car Leopold I piše pismo biskupu Borkoviću tražeći od njega da posreduje kod Zrinskog da prihvati njegovu milost za grijeh pobune, imajući u vidu zasluge njegovih predaka. Istoga dana Leopold I piše preljubazno pismo i Petru Zrinskom ‘uglednom i odličnom grofu, banu naših kraljevstava Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, našem komorniku, savjetniku te kapetanu naših utvrda Legrad i otoka Međimurja, vjernom nam i ljubljenom’, tražeći da sasluša prijedloge njegova posrednika biskupa Borkovića. Mami ga zapravo da zajedno sa nesuđenim zapovjednikom pobune, tada 27-godišnjim Franom Krstom Frankopanom dođe u Beč, po obećanu carsku

štajerskog plemstva.

Ostavši sami, Zrinski i Frankopan zapravo imaju dva loša izbora. Ili ući u neravnopravnu bitku sa carskom vojskom koju će izgubiti i nakon koje će sve izgubiti, ili otići u Beč i zatražiti oprost nadajući se obećanoj Carevoj milosti. I nakon izvjesnog oklijevanja, sredinom travnja ipak kreću put Beča. U predgrađu ih je dočekao carev tajni savjetnik Lobkowicz i carskom ih kočijom odvezao do Dvora da bi se pokajali, zamoli za oprost i carsku milost. A onda je počela provedba preporuka careve Tajne konferencije.

Sljedećeg su dana, 19. travnja 1670, utamničeni. Da bi pravno pokrio njihovo ‘egzemplarno kažnjavanje’ koje će suzbiti svaku pomisao na pobunu kod potencijalnih pobunjenika, Dvor organizira politički potpuno kontrolirani sudski postupak. Optuženi su za uvredu Njegova Carskog Veličanstva i veleizdaju. Samo za uvredu Njegova Carskog Veličanstva, kao najteži zločin, moglo se u zakonima Svetog Rimskog Carstva naći pokriće za kazne od kojih se ježi koža. Kako u popratnoj studiji arhivskim dokumentima tumači profesor Damaška, kazna koja im je prijetila za takav zločin nije samo odsijecanje glave, već se moglo primijeniti i ‘usmrćenje koje uzrokuje ponižavajuće krikove boli’, poput raščetvorenja na javnom mjestu. Odnosno, vezivanja osuđenika između četiri konja koji će ga, natjerani u trk – raščetvoriti. Također, sjećanje na osuđenoga moralo je biti iskorijenjeno iz svijeta, cjelokupna imovina konfiscirana, a obitelj svedena na prosjački štap.

Odmah po utamničenju počinje istraga. U rujnu 1670. podignuta je optužnica koja i Zrinskog i Frankopana tereti za uvredu Njegova Carskoga Veličanstva i veleizdaju. Car je imenovao sastav takozvanog *ad hoc* Delegiranoga suda, u kojem nije bilo niti jednog Ugara, niti Hrvata. A kao sudac izvjestitelj, koji će zapravo upravljati tim sudom, imenovan je austrijski grof Christoph Abele, koji je pokazivao otvoreno neprijateljstvo prema Zrinskom. Primjerice, već u istrazi je izjavio da se ‘boji ispitivati Zrinskog i zamjerio mu izazovno držanje’. A u nastavku će se uistinu sadistički izživjavati nad Zrinskim i nad Frankopanom, nastojeći ih što okrutnije kazniti i što više poiniziti.

Smrtna kazna javnim odsijecanjem glave

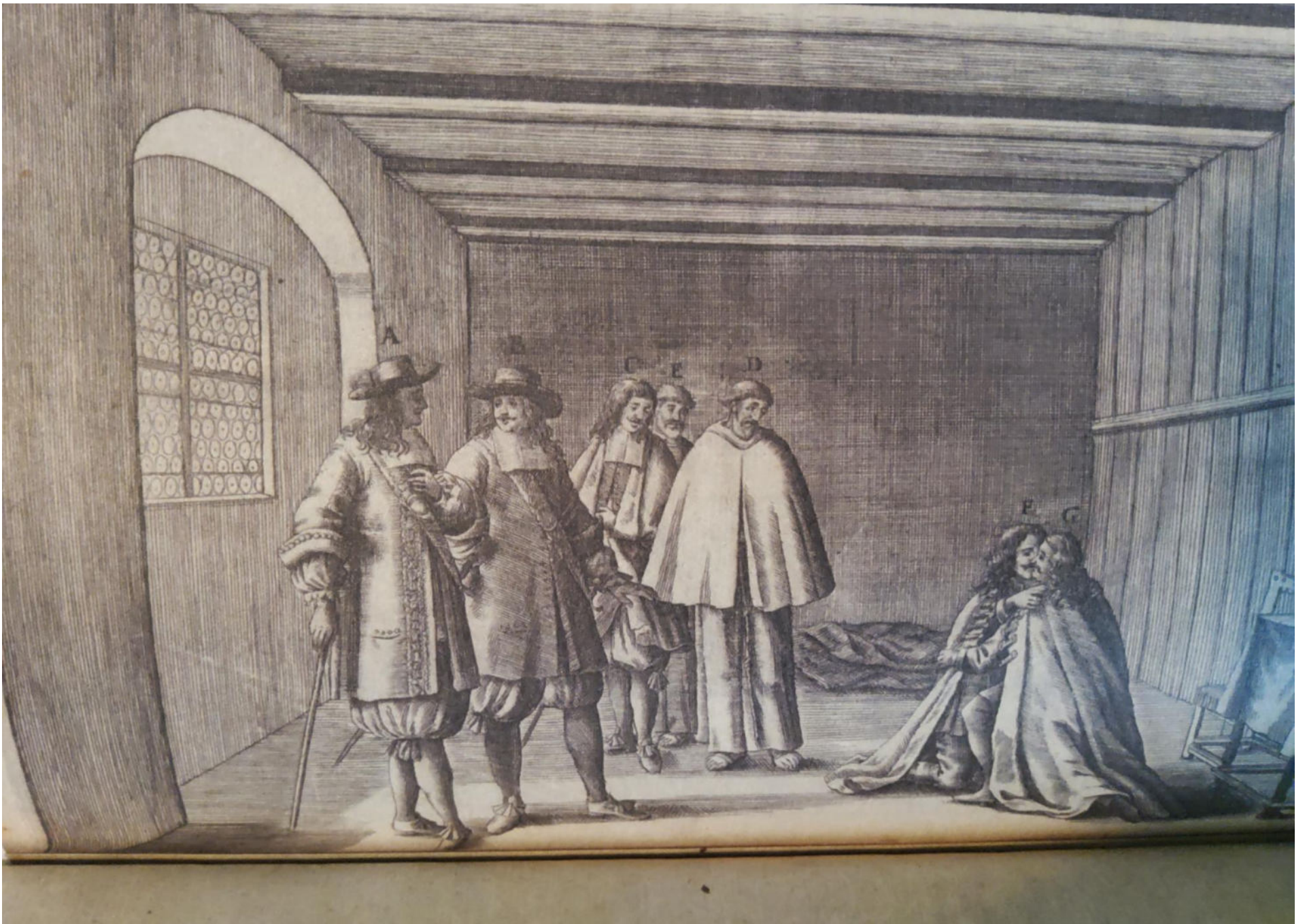
Nakon suđenja pod budnim nadzorom grofa Abelea, 23. travnja 1671. godine sastavljena je presuda Zrinskom u kojoj piše:

„Petar Zrinski treba potpasti pod kaznu Njegova Carskog Veličanstva tijelom, životom, čašću i posjedom... potom treba biti lišen svih časti, dobra mu trebaju biti konfiscirana, a sjećanje na njega iskorijenjeno iz svijeta. Konačno, njega osobno treba predati krvniku ili izvršitelju kazne, koji će mu na mjestu gdje je to primjereno, odsjeći desnu ruku zajedno s glavom, a njega lišiti života tako da umre. Njemu, Zrinskome, to je za zasluženu kaznu, a ostalima, njemu ravnima za zgražanje i gnjusan primjer.“

Odsijecanje desne ruke prije dekapitacije bila je posebna uvreda i nije se primjenjivala na plemiće. U presudu je uvrštena na prijedlog grofa Abelea. Predložio je i ‘da mu se glava nabije na kolac i izloži na granici njegova posjeda u Međimurju jer se htio učiniti vladarom Hrvatske’. Što nije prihvaćeno. Istovjetna je kazna izrečena i Franu Krsti Frankopan. A šest dana kasnije stigla je i obećana ‘carska milost’, u vidu pomilovanja u kojem piše:

„Njegovo Carsko Veličanstvo, iz čiste carsko-kraljevske milosti, ograničilo je gornju presudu u toj mjeri da mu treba odsjeći samo glavu, a da mu se, međutim treba oprostiti odsijecanje desne ruke“.

U trenutku kada je stigla careva ‘milost’, 29. travnja 1671., Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan pripremali su se u svojim samicama za pogubljenje. Grof Abele uživao je ponižavajući ih do posljednjeg trenutka. Odlučio je da egzekucija bude javna, na gradskom trgu u Bečkom Novom Mestu. Prije nego što im je priopćio već donesenu presudu i kaznu nastojao je u posljednjem ispitivanju izvući od njih imena suučesnika pobune. Nije uspio. Carevo pomilovanje, odsijecanja desne ruke, zatajio im je do samog dolaska na stratište. A ujutro prije smaknuća obavijestio je Zrinskog da mu je oduzet plemićki status. I da mu sina Ivana Antuna Zrinskog čeka ‘vječna infamija’, koja uključuje doživotnu nemogućnost stjecanja počasti.

Oproštaj Zrinskog i Frankopana, bakrorez, Cornelis Mayssens foto Školska knjiga

Priprema Zrinskog i Frankopana za pogubljenje

U zapisnicima je ostalo zabilježeno da se ujutro 29. travnja, dan prije pogubljenja 'Zrinski ispovjedio, odslušao misu u tamnici izjavivši da je spreman na smrt' te zamolio da njegovu šurjaku Frankopanu 'prenesu poruku da mu sve oprašta'. U nekim trenucima procesa, pritisnuti prijetnjama okrutnih kazni i izvansudskim manipulacijama Zrinski i Frankopan su se, naime, optuživali međusobno, što i nije neobično u takvim okolnostima. Potom je Frankopan zatražio susret sa Zrinskim, kojeg je Abele odobrio, ali pod uvjetom da on bude prisutan i da razgovaraju na njemačkom. Taj njihov posljednji susret i oproštaj u bakrorezu kao i samu egzekuciju ovjekovječio je flamanski grafičar na radu u Beču, Cornelis Mayssens. Abele im je potom odobrio i da se pismima oprostite od svojih supruge. Tada je Petar Zrinski napisao ono dirljivo pismo 'mojem dragom sercu' Ani Katarini Zrinski, citirano na početku teksta, koje u nastavku glasi:

Ja se ufam u Boga vsamogućega koj me je na ovom svetu ponizil, da se tulikajše mene hoće smilovati, i ja ga budem molil i prosil (komu sutra dojt u fam se) da se mi naukupa pred njegovem svetem thronušem u dike vekovečne sastanemo. Veće ništar ne znam ti pisati, niti za sina, niti za druga dokončanja našega siromaštva. Ja sam vse na Božju volju ostavil. Ti se ništar ne žalosti, ar je to tak moralo biti.

U Novom Mestu pred zadnjim dnevom mojega zaživljenja, 29. dan aprila meseca o sedme ure podvečer, leta 1671.

Naj te Gospodin Bog s moju kćerju Auroru Veroniku blagoslovi.

Groff Zrini Petar

Zrinskog i Frankopana dovode na stratište, bakrorez, Cornelis Mayssens foto Školska knjiga

Slijedećeg jutra provedena je preporuka careve Tajne konferencije o ‘egzemplarnom kažnjavanju’. Grof i hrvatski ban Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan izvedeni su na stratište, na sramno, javno pogubljenje. Abele se potrudio da za tu zadaću pronađe Nicholasa Morra, krvnika nevična poslu, koji se uz to opio večer prije egzekucije. Detalje egzekucije zapravo možemo saznati iz zapisnika sa suđenja krvniku Morru, zbog toga što je dekapitaciju ‘izveo tako loše i strašno da su oba osuđenika, rodom jednako visokoga položaja, znatno oštećena’. Naime, grofa Petra Zrinskog krvnik Morr uspio je dekapitirati tek u drugom pokušaju. A Frana Krstu Frankopana u prvom je pokušaju čak zarezao u leđa. Dekapitacijom u Bečkom Novom Mestu njihove su muke završene. Ali preporuka egzemplarnog kažnjavanja čekala je njihove obitelji, osobito obitelj Zrinski, jer mladi markiz Frankopan još nije imao potomaka.

Pogubljenje Zrinskog, bakrorez, Cornelis Mayssens foto Školska knjiga

Bečki dvor uništava obitelj Zrinski

grof Ivan Antun Zrinski, slika, 18.st, nepoznati autor foto Wikimedia Cmmons

Obitelji Zrinski oduzeta je sva imovina. Ana Katarina Zrinski je nakon bijega i progona 1673. godine umrla u samostanu sestara dominikanki u Grazu. Najstariji sin Ivan Antun Zrinski morao je promijeniti prezime u Gnade, pod kojim se pridružio habsburškoj vojci. No nakon stalnih sumnjičenja optužen je za veleizdaju. Dvadeset je godina proveo u austrijskim tamnicama gdje je i umro. Kći Judita Petronela Zrinski život je provela kao časna sestra u samostanu Sv. Klare u Zagrebu, a kći Aurora Veronika kao časna sestra uršulinka u samostanu u Celovcu.

Jelena 'Ilona' Zrinski, udata Rakoczi - Thokoly, posljednja pripadnica obiteljske loze Zrinski foto Wikimedia Commons

Političku aktivnost Zrinskih i pobunu protiv habsburške vlasti nastavila jedino najstarija kći Jelena Zrinski, koja je već prije urote bila udana za mađarskog velikaša i sudionika urote Ferenc Rakoczija (koji je uspio novcem kupiti carev oprost), a nakon njegove smrti za Imru Thökölyja. Jelena, u Mađarskoj poznata kao Ilona, postala je vođa, štoviše vojskovođa u mađarskom otporu habsburškoj centralističkoj politici. No nakon izgubljenih bitaka protiv habsburške vojske i utamničenja u Beču, morala je sklonište pronaći u Turskoj, gdje je i umrla. Time je zatvoren tragični krug. Posljednja potomkinja obitelji, koja je dva stoljeća branila kršćansku Europu od Turaka, utočište od progona Bečkog dvora morala je potražiti – kod Turaka.

Frankopan s ovog svijeta, nastojeći izbrisati i sjećanje. No sjećanje je ostalo. Njihova romantičarski planirana pobuna i naivni pokušaj osamostaljenja u odnosu na Bečki dvor postao je mit, koji je dva stoljeća kasnije postao inspiracija za hrvatske državotvorne ideje.

Ovaj je članak objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinske izvrsnosti.

#VIŠNJA STAREŠINA #PETAR ZRINSKI #ZRINSKI #POVIJEST

aktualno

Održano ročište o stečaju Jadran tvornice čarapa, sud će naknadno poslati odluku i obavijest pisanim putem

Nezaposlenost u eurozoni u kolovozu nepromijenjena, u Hrvatskoj blago pala

Za nepoštene trgovačke prakse do sada izrečene kazne od 1,2 milijuna eura

Hrvatska na 43. mjestu prema globalnom inovacijskom indeksu

moglo bi vam biti zanimljivo

SERIJAL VIŠNJE STAREŠINE (8.) Sedam znamenitih govora: Nasljeđe kojeg danas teško čitamo i još teže razumijemo

SERIJAL VIŠNJE STAREŠINE (7.) Franjo Tuđman: Deset zadaća za samostalnu, europsku Hrvatsku

Izrael je u ratu ostvario apsolutnu dominaciju, diktira i sadržaj i tempo

SERIJAL VIŠNJE STAREŠINE (6.) Stjepan Radić: Ne srljajte kao guske u maglu

VIŠES WEBA

Sjedite više od 4 sata dnevno u autu ili uredu? Provjerite zašto svi

Primorac: Ako postoji potreba da se dodatno oporezuju rentijeri,

Nekad najplaćeniji hrvatski kuhar završio iza rešetaka: Nožem